

TÖRTÉNELMÜNK FOLYAMÁNAK SZINTERE.

Erdély szinterét és közjogát az idő folyamán különösen a forradalom utáni napok annyira megváltoztatták, hogy e tekintetben tájékozásul némely töredékeket kell még előre becsátanom.

Erdélyben ez időben három jogos nemzet van: magyar, székely és szász¹⁾, a többiek a mennyiben nemesi birtokot nem szerezhettek, megyei és országos tisztségeket nem viselhettek, az alkotmány sánczain kívül álltak, rendszeren eltűrt nemzetek neve alatt jönnek elő. De ezek is, mint az oly szapora oláhok, ha városba költöztek, szabad polgárokká, ha nemességet nyertek, magyarnemesekké lettek.

A magyarok földje ez időben hét megyéből áll: Fejér, Torda, Kolos, Doboka, Belső-Szolnok, Küküllő és Hunyadmegyéből. A többi megyei hatóság még nem létezett. A magyarhoni részek neve alatti három megye, Zaránd, Középszolnok és Kraszna, 1538-ban szakad Erdélyhez. Felső-Fejérmegyét Mária Theresia állítja fel a székely föld- és a később Alsó-Fejérnek nevezett megyéből. Fogaras-vidék, mint korona uradalom Felső-Fejér, a hasonló állású Kővárvidék Középszolnokból szakad ki, és alakul megyeszerű főkapitánysággá. A magyarok földje, ha a már elszakadni indult Besztercze és Brassó-vidékét ide nem számítjuk (85 □ mföld), úgy ez időben 577 □ mföld; mit magyarok és oláhok laktak, még pedig a magyarság ez időben tulnyomó többségben. Jogi tekintetben azon helyzetben voltak, melyben az anyahon nemessei és jobbágjai, kivéve, hogy a pénzbírságok Erdélyben csekélyebbek²⁾.

A székelyek földje ez időben 206 □ mföld; és bár időnkre öt u. m. Udvarhely, Háromszék, Csík, Maros, és Aranyos-szék nevezetű hatóságokban jön le: úgy látszik egyelőre tizenkét székből állt: Gyergyó, Fel- és Al-csik, Kászon, Kézdi, Orbai, Sepsi, Miklósvár, Bardócz, Udvarhely, Keresztur, Maros-székekből, melyekhez Aranyos-szék Tordamegyéből alakult. Anyaszék, kormányi középpont, Udvarhelyszék, mely azon időben a legnagyobb.

¹⁾ L. Kimutatva gr. Keménytől. Árpádia. III. 27–29. 1.

²⁾ Verbőczy, Tripart. P. III. Tit. 3

A székelyföld, melyet mondhatni tisztán székelyek laktak, közjogi szempontból, sokban különbözött a magyarokétól ¹⁾. A székelyföldnek nem csak az egyes székelyek, de egyszersmind az egész nemzet tulajdonosa; honnan kihalás esetében e föld nem az álladalomra, hanem a szomszédra szállott, s nota esetén a székely jószágát nem veszté el, hanem csak fejét, egy szóval a székelyföldön királyi jog nem létezett.

Ez okból a székely hosszason eredeti állapotjában maradt. Minden álladalmi kötelezettsége a fegyverfogás. A királyi udvarnál folyvást változtatott száz lovast tartottak, s had idején fejenként katonáskodtak, honnan minden szabad székely korunkig nemesnek nézetett, s ismertetett el, ha megyére költözött. A székely a pénzadót nem ismerte, királyának nomád szokás szerint ökröt adott, azt is csak az uralkodóház legkiválóbb öröm ünnepein; a tized nálok szintén ismeretlen.

Ily állapotban találta és hagyta a székelyt a különböző házbéli királyok korszaka; mi alatt a kifejlett primori, főnemesi rend behozza a jobbágyságot, s végre 1557-ben e jogok meginganak, s 1562-ben nagy része öszszedül.

A szász föld egyelőre hét kis székből áll, melyek területe mint látók Fejérmegyéből szakítottatott ki, s Szebenszékkel egy tagban feküdtek. Medgyesszék, Brassó és Besztercevidék e kötet folyamán jönnek a szász középponthez, mely e székek s a szelistyei és talmácsi uradalmak, vagyis az ugynevezett hét birák jószágai kapcsoltatásával 93 □ mföldről 190 □ mföldre szaporodott.

A szász földön más nemzetbeli birtokot nem szerezhetett. Minden szász egyenlő volt, azaz polgár, nemességet néhány család újabb időben szerzett. Az ott lakott oláhok, kiknek száma a szászakénál azon időben sokkal csekélyebb, jobbágyságban éltek. Adót a szászok mint nemzet testületileg fizettek, s az egyelőre mintegy 500 marka ezüst ²⁾, mit szentmihálynapi bér czime alatt fizettek, s más kötelezettségek nem volt, mint hogy a bejövő királyt ingyen vendéglék három, a vajdát ha országos dolgokban járt, két napig. S ezért azon roppant horderejű jogot élvezék, hogy papjaikat magok választák, s azok kapák a szász föld minden tizedét; mely jog, csekély megszorítással korukra jött, s most urbéri kárpótlás alá jön.

Ily különböző jogokkal felruházott három kis tartomány, s három nemzetből áll ez időben Erdély, mely legelőször 1437-ben köt egymással véd és dacszövetséget, s egy öszszes állammá csak is 1542-ben alakul.

¹⁾ Verböczi, Tripart. P, III. Tit. 4.

²⁾ Egy marka 4 arany. Verböczi, Tripart. P. I. Tit. 133.